

การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหา

การครองเรือนในสังคมไทย

An Analysis of The Principle of Buddhist Ethics for Solving Problems of The Householder in Thai Society

พระวิบูล สุนตจิตโต, พระครูภาวนาโพธิคุณ, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และสุวิน ทองปั้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดและปัญหาเกี่ยวกับการครองเรือน (2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองเรือน (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนในทรรศนะทางปรัชญามีอยู่มากมาย เช่น แนวคิดแบบประโยชน์นิยม แนวคิดแบบสุขนิยม แนวคิดแบบจิตนิยม และแนวคิดแบบศีลนิยม เป็นต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติของบุคคลเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุด พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการปฏิบัติไว้ 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 จริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 จริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ในการครองเรือนนั้นพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการประพฤติปฏิบัติไว้เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน อันได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับการครองตนเป็นคนดี อันเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและยังส่งผลไปสู่บุคคลรอบข้างด้วย หลักพรวาสนธรรม 4 สำหรับสร้างความรักความสามัคคีของคนในสังคม เป็นหลักการครองชีวิตอันจะประสบกับความสุขความร่มเย็น และหลักปฏิบัติต่อกันของผู้ครองเรือนในรูปแบบสามีภรรยา คือหลักทศ 6

หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือน คือ ใช้หลักพรวาสนธรรม อันได้แก่ ความจริงใจ การปรับตัว ความอดทน และเสียสละแบ่งปัน ในการแก้ปัญหาการ

หย่าร้าง หลักพรหมวิหารธรรมอันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ในการแก้ปัญหา การเลี้ยงดูบุตร หลักการเลือกคบมิตร ในการแก้ปัญหายาเสพติด หลักความกตัญญูทวดเวท และหลักสังคหัตถ์อันได้แก่ การสงเคราะห์ วาจาไพเราะอ่อนหวาน การชวนช่วย ช่วยเหลือ และการประพฤติตนเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย ในการแก้ปัญหาค่ารถที่แพง ผู้สูงอายุ อันเป็นหลักปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน เพื่อความดีงามและความผาสุกในการครองเรือน และเป็นการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย

คำสำคัญ : พุทธจริยศาสตร์, การครองเรือน, การวิเคราะห์

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the concept and problems about household, (2) to study Buddhist ethics for the household, and (3) to study analytically the Buddhist ethics for resolving the problems of household in Thai societies. This was a documentary research with the descriptive analysis.

A result of this research study was found that the principles and the concept of the household were seen in many philosophical views: utilitarianism, hedonism, idealism, art appreciation, etc.

The Buddhist ethics was a principle of a person's real practice to achieve the highest objective. The Buddhist philosophy had three levels of the ethical principles: beginning-morality, middle-ten ways of meritorious making, and the end-Eightfold Noble Path, etc. For the householders, the Buddhist ethics had the practical principles as a way of life: four ways of sympathy for a good householder himself and the others, four virtues for the household life to grow love and harmony in Thai societies, etc. This Buddhist ethics was an important principle to live happily and contact the other peoples. A husband and a wife had to follow six directions with three possible aims: a visible or present benefit, an invisible or future benefit, and the highest or best benefit.

The Buddhist ethics for solving the problems of the household life was four virtues for a good household life: sincere, adjustment, patient, and sacrifice. The Buddhist ethics for solving the problems of the couple separation was four sublime states of mind: loving kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity. The Buddhist ethics for solving the problems of taking care of children was a way to make a friend. The Buddhist ethics for solving the problems of habit-forming drug was the gratitude and bases of sympathy: giving, convincing speech, useful conduct, and equality in

impartiality. The Buddhist ethics for solving the problem of leaving the old man was four virtues for a good household life in order to grow good action and happiness in the household as well as to grow the social development with peace and happiness

Key words : Buddhist Ethics, Domination, Analysis

บทนำ

ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม จะเห็นได้จากยี่สิบกว่าปีมานี้เองได้มีคำพูดติดปากอยู่ระยะหนึ่งว่า ประเทศไทยกำลังจะเป็นนิคส์ (ประเทศอุตสาหกรรมใหม่) ทำให้วิถีชีวิตถูกประยุกต์สู่ระบบชีวิตอย่างประเทศสากลที่พัฒนาแล้ว ครอบครัวแบบขยายก็ปรับเปลี่ยนเป็นครอบครัวแบบเชิงเดี่ยวคือครอบครัวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกันเท่านั้น เพื่อเป็นการลดปัญหาด้านค่าครองชีพภายในครอบครัว แต่ปัญหาบางอย่างกับเพิ่มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของวัยรุ่น ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ การห่างเหินระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น ในการที่สามีและภรรยาแยกตัวออกมาสร้างครอบครัวใหม่นี้ได้ทำลายวัฒนธรรมประเพณีการนับถือผู้อาวุโสลงไปด้วย ในยุคโลกาภิวัตน์ผู้คนแข่งขันกันแสวงหาเงินเพื่อเป็นการยกฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวของตน โดยทั้งสามีภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน และทิ้งบุตรให้เป็นหน้าที่ของธุรกิจรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งต่างจากสังคมครอบครัวในอดีตที่ทุกคนอยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัว บุตรไม่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่โดยตรงในการปลูกฝังค่านิยม ศีลธรรม จริยธรรม เพื่อที่จะได้โตขึ้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม การทำหน้าที่ของครอบครัว เช่น สร้างสมาชิกใหม่ทดแทนสมาชิกเก่าที่สิ้นชีวิตไป หน้าที่เลี้ยงดู หน้าที่ขัดเกลาสมาชิกใหม่ หน้าที่ให้สถานภาพแก่สมาชิกใหม่ และหน้าที่ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกครอบครัว หรือจะพูดอีกอย่างว่าครอบครัวมีหน้าที่ด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การอนามัย การศาสนา เป็นต้น ครอบครัวยังทำหน้าที่เหล่านี้อยู่ได้หรือไม่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2544)

พุทธจริยศาสตร์ คือ การพยายามหาคำตอบในปัญหาที่ว่ามนุษย์เราควรดำเนินชีวิตอย่างไรอะไรที่ควรกระทำ อะไรที่ไม่ควรกระทำ เราจะทำอะไรถึงจะก่อให้เกิดประโยชน์ เรากระทำสิ่งใดแล้วก่อให้เกิดโทษ (วคิน อินทสระ, 2544) เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายของชีวิตว่าควรจะเป็นอย่างไรหรือว่าเป็นอะไร ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นทั้งเรื่องส่วนบุคคลและเรื่องของสังคมที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสู่ความสงบสุข พระพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธวิถีชีวิตแบบคฤหัสถ์ที่ยังมีคู่ครอง นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญต่อพันธะสัญญาระหว่างบุคคลและหน้าที่หรือจริยธรรมระหว่างคู่สมรสมากกว่าพิธีแต่งงานซึ่งเป็นเพียงธรรมเนียมทางสังคม การไม่ประพฤตินอกใจกันของสามีภรรยาย่อมเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นแกนหลักที่ยึดโยงภาวะแห่งการครองคู่ เพราะพฤติกรรมของหญิงชายเพียงแต่ได้กันด้วยอำนาจ

กามราคะนั้นเป็นเพียงเรื่องของธรรมชาติมิใช่คุณธรรม ไม่ใช่ความดีพิเศษอะไรสัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวงที่มีตัวผู้ตัวเมียก็เป็นได้ทั้งนั้น คุณธรรมแท้จริงอันจัดว่าเป็นมงคลชีวิตสมรส พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “สังคหะ” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/313/295) ทรงสอนให้สามเณรระยาสังเคราะห์กัน ในเรื่องการครองเรือนนั้นพระองค์ทรงได้วางหลักการและแนวทางไว้ให้ปฏิบัติ เรียกว่า หลักคหิปฏิบัติ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับผู้ครองเรือน ที่ปรากฏในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่าด้วยหน้าที่อันควรปฏิบัติของสามเณรที่พึงกระทำต่อกันและหลักจริยธรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้ครองเรือนในการนำไปปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและปัญหาเกี่ยวกับการครองเรือน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองเรือน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการครองเรือนในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย
2. รวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ งานวิจัยและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ตามแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท
3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักวิเคราะห์พรรณนา และเขียนงานวิจัยพร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ
4. เขียนงานวิจัยและนำเสนอในรูปแบบเล่ม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย สามารถสรุปแนวคิดและปัญหาการครองเรือน และวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือน ได้ดังนี้

งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำเสนอหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนในทรรศนะต่างๆ คือ แนวคิดแบบประโยชน์นิยม แนวคิดแบบสุขนิยม (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2549) แนวคิดแบบจิตนิยม แนวคิดแบบศิลปนิยม เป็นต้น เพราะการครองเรือนที่จะดำเนินไปไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องปลอดภัยและสะดวกนั้น จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดหรือหลักการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักการดำเนินชีวิตก็มีอย่างหลากหลาย เหมือนเส้นทางเดินของชีวิตที่มนุษย์เราสามารถเลือกได้ตามความสมเหตุสมผล การเข้าใจความหลากหลายในแนวคิด โลกทัศน์หรือปรัชญาต่างๆ จะช่วยให้เรามีทางเลือกมากขึ้น แนวคิดทางปรัชญามีความสัมพันธ์กับแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างแนบแน่นมาก หมายความว่า โลกทัศน์หรือปรัชญานี้เป็นตัวกำหนดทิศทางของชีวิต ปัญหาในด้านการครองเรือนเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ยากต่อการแก้ไขอยู่ไม่น้อย เพราะทุกคนย่อมมีแนวคิดและทัศนคติต่อการครองเรือนในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เข้ามาเป็นตัวแปรในการครองเรือน เมื่อสังคมไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ปัญหาในด้านการครองเรือนก็มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากเดิม การครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบันกำลังประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ และปัญหายาเสพติด เป็นต้น

พุทธจริยศาสตร์หมายถึงศาสตร์หรือหลักวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมของการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ การตัดสินคุณค่าทางศีลธรรมว่า อะไรดี อะไรชั่ว ควร ไม่ควร ตามหลักจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาถึงหลักการดำเนินชีวิตเพื่อให้มนุษย์เข้าถึงจุดหมายสูงสุด ซึ่งพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการและวิธีการไว้เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมแก่สติปัญญาของมนุษย์เอง โดยวางหลักการเข้าถึงเป้าหมายของชีวิตไว้ 2 ชั้น คือ ชั้นโลกียธรรมและชั้นโลกุตระธรรม พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชน มีตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงสูงสุดเพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และความเหมาะสมแก่สติปัญญาของแต่ละบุคคล โดยวางหลักการประพฤติปฏิบัติสำหรับผู้ครองเรือนไว้ 3 ระดับ ได้แก่ (1) จริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล 5 (2) จริยศาสตร์ระดับกลางคือ

กุศลกรรมบถ 10 (3) จริยศาสตร์ระดับสูงคืออริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ในการดำเนินชีวิตนั้นพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักจริยศาสตร์ไว้สำหรับปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในแต่ละขั้นสำหรับผู้ครองเรือน โดยมีจุดมุ่งหมาย 3 ขั้นคือ (1) ขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ในปัจจุบัน (2) ขั้นเลยาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า (3) จุดหมายขั้นสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2554)

พุทธจริยศาสตร์มองว่าชีวิตเกิดมาแต่เหตุ (การกระทำ) ในการครองเรือนนั้นพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการประพฤติดุปฏิบัติ ไว้เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน อันได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับการครองตนเป็นคนดีอันเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและยังส่งผลไปสู่บุคคลรอบข้างด้วย อันประกอบด้วยหลักการรู้จักให้ เพราะผู้ให้ย่อมเป็นที่รักเสมอ หลักปฏิบัติทางวาจา คือ การเจรจาไพเราะเพื่อเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลักขรวาสธรรม 4 สำหรับสร้างความรักความสามัคคีของคนในสังคม เป็นหลักการครองชีวิตอันจะประสบกับความสุขความร่มเย็น อันประกอบไปด้วยหลักความจริงใจต่อตนเองและคนอื่น หลักการฝึกตนเพื่อปรับปรุงระดับจิตใจเพื่ก้าวขึ้นสู่ความเป็นสัตว์ประเสริฐ หลักความอดทนอดกลั้นเพราะในการดำเนินชีวิตเราจะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ มากมาย และหลักการแบ่งปันสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น หลักปฏิบัติต่อกันของผู้ครองเรือนในรูปแบบสามิภรรยา คือหลักทศ 6

หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนนี้ พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอหลักการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสำหรับแก้ปัญหาการหย่าร้างด้วยหลักขรวาสธรรม อันเป็นหลักสำหรับการครองเรือนให้มั่นคงถาวร (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 15/246/354) ประกอบด้วยหลักความจริงใจในคู่ครองของตน เพราะความไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญของการใช้ชีวิตคู่ ไม่ว่าจะเป็นความจริงทางกาย วาจาและจิตใจ หลักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพราะเมื่อคนสองคนที่มีพื้นฐานที่ต่างกันต้องมาใช้ชีวิตร่วมกัน ย่อมเป็นการทำความแตกต่างให้กลายเป็นความกลมเกลียว ทั้งยังเป็นการเรียนรู้ชีวิตและพัฒนาาร่วมกัน ในการก้าวไปสู่จุดหมายปลายทาง หลักความอดทนทั้งต่อปัญหาส่วนตัวและปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกรดำเนินชีวิตคู่ครอง และหลักการแบ่งปันอันเป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความสุขส่วนรวม หรือการรู้จักให้อภัยและยอมรับความผิดพลาดของผู้อื่น การรู้จักให้อภัยต่อกันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงในการครองเรือน (หลวงวิจิตรวาทการ, 2549) เพราะทุกคนเกิดมาไม่มีใครที่สมบูรณ์แบบ

แบบไปทุกเรื่องและเป็นไปดังใจเราต้องการ หลักขรวาสธรรมนี้มีใช้ประสงค์ให้เป็นข้อปฏิบัติจำกัดเฉพาะในระหว่างคูครองเพียง 2 คนเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งหมายให้ใช้ทั่วไปในชีวิตการครองเรือน โดยยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2538)

ปัญหาเลิยงดูบุตรเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ในฐานะที่ครอบครัวเป็นสถาบันขั้นมูลฐานเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลาย หน้าที่สำคัญของสถาบันครอบครัวคือ การอบรมสั่งสอน หรือสอนให้เรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม ว่าสังคมเป็นอย่างไร ต้องทำอะไรถึงจะดี ทำอย่างไรไม่ให้ผู้อื่นหรือตนเองเดือดร้อน สิ่งไหนเป็นสิ่งถูกและสิ่งไหนเป็นสิ่งผิด พ่อแม่ที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมอันเป็นจริยธรรมของผู้ใหญ่ คือ มีเมตตารักและห่วงใยอย่างถูกต้องไม่มีอคติอันได้แก่ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะกลัว และลำเอียงเพราะไม่รู้ เป็นต้น ปัญหาการเลิยงดูนี้พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอหลักในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดากับบุตร ด้วยหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อเป็นการแก้ปัญหา เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับผู้ให้ที่ดีเพื่อสร้างผลอันดี ได้แก่ หลักความรักความปรารถนาดีต่อบุตร ที่จะเห็นเขามีความสุขเป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน ด้วยการเลิยงดูเขาเหล่านั้นอย่างบริสุทธิ์ใจ หลักการเกื้อกูลช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นกำลังทรัพย์ และกำลังกายในการเลิยงดู หลักการปลูกฝังความดีงามแก่บุตรให้การสนับสนุนให้เขาในทางที่ดี หลักปฏิบัติสำหรับการวางเฉยหรือวางใจให้เป็นกลาง ให้สมกับเป็นพรหม เป็นอาหุไนยบุคคลของบุตร (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 20/30/183) เพราะไม่เช่นนั้นปัญหาต่างๆ ที่จะตามมาย่อมเป็นเสมือนห่วงโซ่ไม่มีสิ้นสุด

หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาหาเสพติด ด้วยหลักการคบมิตรที่ปรากฏในหลักทศ 6 อันเป็นทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) ซึ่งพุทธจริยศาสตร์ได้จำแนกมิตรออกเป็น 2 ประเภท คือ มิตรแท้ อันประกอบด้วยลักษณะดังนี้ มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีความรักใคร่ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/260 /209) เป็นต้น อันเป็นลักษณะมิตรที่ควรคบหาเพราะจะประสบแต่สิ่งดีหรือเรียกอีกอย่างว่า กัลยาณมิตร ส่วนมิตรเทียมหรือมิตรที่ควรหลีกเลี่ยงคือคนที่มีลักษณะดังนี้ ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นอย่างเดียว คนดีแต่พูด คนชอบประจบ ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/254/207) เป็นต้น ลักษณะที่กล่าวมาเป็นลักษณะของบุคคลที่เราควรหลีกเลี่ยง เพราะเมื่อเข้าไปสมาคมด้วยแล้ว ก็มีหวังที่อนาคตจะย่อยยับลงได้

เพราะการชักนำในทางที่ไม่ดี หลักในการคบหานี้มีภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” โทษแห่งการคบมิตรชั่ว คือ

- 1) ทำให้เป็นนักเลงการพนัน
- 2) ทำให้เป็นนักเลงผู้หญิง
- 3) ทำให้เป็นนักเลงสุรา (ของมีนเมา)
- 4) ทำให้เป็นคนหลอกลวงของปลอม
- 5) ทำให้เป็นคนทุจริต
- 6) ทำให้เป็นโจร เป็นนักเลงหัวไม้ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/252/204)

เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการคบมิตรย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอยู่ไม่น้อย และเป็นการลดปัญหาการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของวัยรุ่นเยาวชน

หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ โดยยึดหลักสังคหวัตถุอันเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ประกอบไปด้วยหลักการสงเคราะห์ช่วยเหลือ หลักการเจรจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะ หลักการช่วยเหลือหรือการบำเพ็ญประโยชน์แก่บุคคลอื่น หลักความเสมอต้นเสมอปลายไม่ว่าจะเป็นการกระทำทั้งทางกาย วาจาและใจ เพราะหากมารดาบิดาขาดหลักนี้แล้วย่อมไม่สามารถที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจบุตรได้ ส่วนตัวบุตรเองก็จำเป็นต้องมีคุณธรรมอันเป็นความดีงามด้วย ฟังระลึกว่าเราได้เกิดมาและมีชีวิตรอดได้ก็เพราะมารดาบิดา ดังนั้นเราควรที่จะมีความกตัญญูทักเตือนที่เลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชราเพื่อเป็นการตอบแทน การเลี้ยงดูนี้พุทธจริยศาสตร์ไม่ได้มุ่งหมายเฉพาะการเลี้ยงดูทางกายเท่านั้น แต่ยังหมายรวมไปถึงการเลี้ยงดูทางด้านจิตใจด้วย แม้ท่านล่วงลับไปแล้วก็ต้องทำการตอบแทนด้วยการทำบุญอุทิศผลไปให้

ข้อเสนอแนะ

หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือน หลักฆราวาสธรรม ได้แก่ ความจริงใจ การปรับตัว ความอดทน และเสียสละแบ่งปัน ในการแก้ปัญหาการหย่าร้าง หลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการแก้ปัญหาการเลี้ยงดูบุตร หลักการเลือกคบมิตร ในการแก้ปัญหายาเสพติด หลักความกตัญญูทักเตือนที่และหลักสังคหวัตถุอันได้แก่ การสงเคราะห์ วาจาไพเราะอ่อนหวาน การชวนชวนช่วยเหลือ และการประพฤติตนเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย ในการแก้ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ อันเป็น

หลักปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน เพื่อความดีงามและความผาสุกในการครองเรือน และเป็นการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยองค์รวม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลควรไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการพัฒนาส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2549). *ปรัชญากับวิถีชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *คู่สร้างคู่สม : ชีวิตคู่ในอุดมคติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *ธรรมานุชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2544). *จริยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). *สังคมวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2549). *วิชาการครองเรือนครองรัก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์.